

אשכולות

העלון השבועי של גאלידי ישיבת "כנס ביבנה"

"לזכר עולם יהודה צדיק" לע"נ מרן ראש הישיבה הרב חיים יעקב גולדויכט זצ"ל בן הרה"ח ישראל אלעזר זצ"ל נלב"ע ב' באדר א' התשנ"ה ת.נ.צ.ב.ה.

פרשת בהר - בחקתי
כ"ד באייר ה'תש"ע
גיליון מס' 135
(שנה רביעית)

זמני השבת

ת"א	י"ג
18.48	19.04
20.03	20.05

חזלקת נרות
צאת השבת

מה עניין שמיטה אצל מקדש?

— הרב ידידיה כהנא שליט"א —

פרשנו פותחת בפסוק "וידבר ה' אל משה בהר סיני לאמר... ושבתה הארץ שבת לה..." ועל כך מביא רש"י את קושייתם המפורסמת של חז"ל, ואת תירוץ: "מה ענין שמיטה אצל הר סיני, והלא כל המצוות נאמרו מסיני, אלא מה שמיטה נאמרו כללותיה ופרטותיה ודקדוקיה מסיני, אף כולן נאמרו כללותיהן ודקדוקיהן מסיני, כך שנויה בתורת כהנים. ונראה לי שכך פירושה לפי שלא מצינו שמיטת קרקעות שנשנית בערבות מואב במשנה תורה, למדנו שכללותיה ופרטותיה כולן נאמרו מסיני...".

את זאת שכלל המצווה נאמר בסיני אנו יודעים מהפסוקים בפרשת משפטים: "ושש שנים תזרע את הארץ ואספת את תבואתה. והשביעית תשמטנה ונטשתה ואכלו אביני עמך ויתרם תאכל חית השדה כן תעשה לכרמך לזיתך". פרשת משפטים נאמרה בהר סיני. אולם, לפי חז"ל, התורה באה ללמדנו כי כשם שפירוש המצווה ופרטיה נאמרו בסיני, כפי שמדגישה פרשתנו, כך כל המצוות כולן.

אמנם, הדבר עדיין תמוה. הרי באמת מתאים יותר היה שהתורה תכתוב את ביאור המצווה או בספר שמות, סמוך לאמירתה, או בספר דברים "משנה תורה" כפי שנתבארו מצוות רבות, ובעיקר מצוות הקשורות לארץ ישראל. וגם שם היה מקום לציין כי הדבר נאמר בסיני. אם כן מדוע בחרה התורה לכתוב זאת בספר ויקרא, המפרט את דבר ה' למשה באהל מועד? מה עניין שמיטה אצל מקדש?

כדי להבין את הדבר, נשים את ליבנו לכך, שלכאורה אין לשמיטה או ליובל שום מצווה ישירה הקשורה לבית המקדש - שבייתה מעבודת הקרקע, שילוח עבדים, קדושת הפירות - כל אלה אינם קשורים כלל לבית המקדש. אף על פי כן מצאנו כמה דינים משמעותיים בשמיטה וביובל הקשורים לבית המקדש.

האחד הוא תוספת שביעית - הגמרא (מו"ק ד.) אומרת "כי גמירי... בזמן שביט המקדש קיים. אבל בזמן שאין בית המקדש קיים - לא".

השני הוא קבלה מהגאונים שמביאה הרמב"ם. בזמן בית המקדש השני "מנו יובלות לקדש שמיטין" (ערכין לב:). כלומר, אף שהיובל לא נהג, שהרי ישראל לא ישבו שבת שבט שנחלתו, הרי מנו את היובלות, מכיוון ששנת החמישים אינה עולה מן המניין, ויש צורך למנותה כדי לקדש את השמיטה בזמנה. אם כן מדוע בזמננו אין עושים זאת?

כתב הרמב"ם (שמיטה ויובל פ"י ה"ה): "אבל כל הגאונים אמרו שמסורת היא בידיהם איש מפי איש שלא מנו באותן השבעים שנה שבין חרבן בית ראשון ובנין בית שני אלא שמטות בלבד בלא יובל, וכן משחרב באחרונה לא מנו שנת החמישים אלא שבע שבע בלבד מתחלת שנת החרבן...".

והשאלה עולה מאליה - מה עניין שמיטה אצל בית המקדש?

השמיטה - שני פנים לה. בספר שמות עולה הפן החברתי - שמיטת הקרקעות בשביל העניים. בפרשתנו מתפרש פן עמוק יותר של השמיטה "ושבתה הארץ שבת לה". אגב, נשים לב כי השורש ק-ד-ש, מופיע רק ביובל: "וקדשתם את שנת החמישים...", "יובל היא קדש תהיה לכם...". כלומר, הפן שמתפרש בפרשתנו אינו רק מצוות שמיטה אלא קדושת השמיטה, והיובל הוא המבטא קדושה זו.

גם בארץ ישראל שני רובדי קדושה - קדושת ארץ ישראל אשר ממנה נובעות המצוות התלויות בארץ, והיותה הארץ הראויה להשראת שכינת ה' בבית המקדש. על כן, בהבטל המקדש בעוונותינו, בטל גם הרובד העליון של השמיטה. לעומת זאת, גם אם מצוות היובל אינה נוהגת מסיבות מסויימות, הרי שבהיות בית מקדש - ראויה לחול הקדושה ועל כן היובל קיים, גם אם אינו נוהג למעשה. גם התוספת - עניינה הוא הוספה מהחול על הקדש, ועל כן היא קיימת רק בזמן שביט המקדש קיים.

יהי רצון שנוזכר לכל רובדי קדושת הארץ, בבניין הבית במהרה.

עורך: מוטי פקטר

העלון יוצא לאור ע"י ישיבת "כרם ביבנה" תגובות, הערות והארות ניתן לשלוח לכתובת: eshckolot@gmail.com

נא לשמור על קדושת הגליון!

העלון מופיע גם באתר הישיבה באינטרנט: www.kby.org

א. חיוב האיסור אמירה לעכו"ם מדרבנן

שנינו במשנה במסכת שבת (דף קכא.) "נכרי שבא לכבות את הדליקה אין אומרים לו כבה".

ומבאר רש"י הטעם לכך משום שבות אסרו רבנן. תוס' סובר שאיסור אמירה לעכו"ם גם במלאכת דאורייתא ודרבנן, ושניהם זהו איסור מדרבנן. וראיה לכך ע"פ הגמרא בדף (קנ.) שאסור לומר לגוי לשכור פועלים בשבת שנא' "ממצוא חפצך ודבר דבר".

ב. דעת הסמ"ג-איסור אמירה מדאורייתא

הביא בבית יוסף סוף סי' רמ"ד את המכילתא (פרשה בא, פרשה ט') עה"פ "כל מלאכה לא יעשה בהם" שאיסור אמירה לעכו"ם חיובו מדאורייתא, וכך היא גם שיטת הסמ"ג. וכן מובא בשער הצינן (סימן רמ"ג סק"ז). אמנם הבית יוסף אומר שזהו רק אסמכתא בעלמא.

וצריך ביאור בשיטת הסמ"ג, היאך יבאר את הגמרא (לעיל) שמוכח שהאיסור הינו מדרבנן.

ניתן לחלק ולומר, כאשר הגוי עושה מלאכה בכלי שלו לצורך היהודי אז האיסור הוא מדרבנן. אך כאשר הגוי עושה מלאכה בכלי של ישראל אז האיסור הוא מדאורייתא.

כתב שער הצינן (לעיל) אע"פ שהסמ"ג סובר שאיסור אמירה לעכו"ם חיובו מדאורייתא, אולם רוב הראשונים סוברים שהאיסור הוא מדרבנן.

ג. מדוע אסרו רבנן אמירה לעכו"ם

• טעם ראשון: כתב הרמב"ם (הל' שבת פ"ו הל' א'): "אסור לומר לגוי לעשות לנו מלאכה...ודבר זה אסור מדברי סופרים כדי שלא תהיה השבת קלה בעיניהם ויבואו לעשות בעצמן".

• טעם שני: כתב רש"י (עמ"ס ע"ז דף טו. ד"ה "כיוון דזבנה"): "ומה שאסור לישראל לומר לעכו"ם עשה לי כך, זהו משום שנאמר "ממצוא חפצך ודבר דבר". רש"י מבאר שאיסור האמירה הוא משום שאין לדרבן חול בשבת.

• טעם שלישי: שנינו במשנה (דף קנ"ג.): "מי שהחשיך בדרך נותן כיסו לעכו"ם". ומקשה הגמרא הרי כשנותנים לעכו"ם הוא נחשב כשליחו, וקיי"ל "שאיך שליחות לעכו"ם". ומתיר רש"י, שבדיני שבת תיקנו רבנן שעכו"ם נחשב כשליחו של ישראל לעשות מלאכה בשבת. אם כן מבאר רש"י שאיסור אמירה לעכו"ם הוא משום שליחות.

וצריך ביאור בדעת רש"י הרי במסכת ע"ז אמר שאיסור האמירה הוא משום דיבור חול, ואילו כאן סובר שהאיסור הוא משום שליחות. ועוד צריך ביאור, מה הנפק"מ בין שני הטעמים שהביא רש"י.

ד. נפק"מ בין הטעמים (הובא באבני נזר סימן רט"ז אות ו')

• נפק"מ ראשונה: לומר לעכו"ם ביום חול שיעשה עבורו מלאכה בשבת: אם נאמר שהאיסור הוא משום דיבור, הרי ביום שישו אין איסור לומר זאת. אולם אם נאמר שהאיסור הוא משום שליחות, אזי כשיעשה העכו"ם מלאכה יחשב זה כשליחות עבור הישראל.

עפ"ז מתורץ רש"י, שהמקרה בדף קנ"ג מדובר כשנותן לעכו"ם את כיסו מבעוד יום ואין איסור מטעם דיבור, לכן כתב שם רש"י שהאיסור הוא מטעם שליחות.

• נפק"מ שנייה: לומר לעכו"ם ביום שבת שיעשה עבורו מלאכה למוצאי שבת: מטעם דיבור צריך לאסור, אולם מטעם שליחות אין לאסור כיוון שהמלאכה תעשה למוצאי שבת, ואין בכך איסור.

• נפק"מ שלישית: לומר לעכו"ם בשבת לעשות מלאכה והוא לא עשה: מטעם דיבור נראה לאסור, אולם מצד שליחות כיוון שלא עשה עכו"ם מעשה אין איסור.

ה. איסור כתיבה בשבת

המשנה בדף (קג.): "הכותב שתי אותיות חייב". וכתב רש"י ד"ה "בכל לשון" "של כל כתבים וגופן של כל אומה ואומה". וכן כתב הרמב"ם (הלכות שבת פ"א הלכה י') "כותב בכל כתב ובכל לשון חייב". א"כ איסור כתיבת שתי אותיות הוא בכל לשון מדאורייתא.

אולם דעת האור זרוע (הלכות שבת סי' ע"ו) איסור כתיבה בלשון אשורית חייב מדאורייתא, אך כתיבה בשאר לשונות איסור מדרבנן.

א"כ מצינו מח' ראשונים באיזה לשון כתיבה חייב מהתורה: דעת רש"י ורמב"ם שכל לשון שכותב בשבת חייב מהתורה. דעת האור זרוע שאיסור כתיבה מהתורה הוא רק בכתב אשורי אולם בשאר לשונות האיסור הוא מדרבנן.

ו. קושיה לשיטת האור זרוע

אמירה לעכו"ם לצורך ארץ ישראל:

איחא במסכת גיטין (דף ח.): "הקונה שדה בסוריא כקונה בפרוארי ירושלים. למאי הלכתא, אמר רב ששת שכותבין עליו אונן (שטר) ואפילו בשבת. בשבת ס"ד, כדאמר רבא אומר לעכו"ם ועושה אע"ג דאמירה לעכו"ם שבות משום ארץ ישראל לא גזור רבנן".

וביאור דיברי הגמרא, שמותר לכתוב שטר לקניית קרקע בשבת בארץ ישראל. ואע"פ שמצות שמירת השבת היא מצות עשה ולא תעשה (רמב"ם הל' שבת פ"א הל' א') ומצות ישוב ארץ ישראל הינה רק מצות עשה, וקיי"ל שאין עשה דוחה לא תעשה ועשה אפ"ה משום מצות ארץ ישראל הותר אמירה לעכו"ם.

הגמרא אומרת שההיתר לכתוב שטר בשבת לצורך ארץ ישראל דווקא כאשר כותב זאת הגוי, והפשט הוא שהגוי כותב זאת בלשונו ובוזה לא גזור רבנן משום ארץ ישראל.

דעת האור זרוע שבשאר לשונות האיסור הוא מדרבנן חוץ מכתב אשורי שהאיסור הוא מדאורייתא. א"כ מדוע הגמרא לא תרצה שעסקינן כאשר ישראל כותב את השטר בשאר לשונות שאיסורו מדרבנן. ע"כ שבכל הלשונות חל איסור הכתיבה מדאורייתא.

ז. חקירה מהו ההתר במסכת גיטין

הגמרא אמרה שהותר שבות לצורך ארץ ישראל.

ויש להבין, האם גוף הקניין מותר בשבת, או שמא גוף הקניין אסור בשבת ומה שהותר רק כתיבת השטר בעלמא.

ח. מחלוקת שו"ע ומג"א

פסק השו"ע (סימן ש"ו סע' י"א): " מותר לקנות בית בארץ ישראל מן האיניו יהודי בשבת". א"כ השו"ע סובר שהקניין עצמו מותר בשבת.

אולם המג"א כתב בשם הרא"ש (סק"ט) שפעולת הקניה בשבת אסורה. והוא מיישב את הגמרא בגיטין שעצם הקניין נעשה לפני שבת ומה שמותר זה רק לכתוב את השטר עצמו. וכן ניתן לומר שזו גם שיטת רש"י (שם ח: ד"ה "אפילו בשבת") " אם לקחה מן העכו"ם ורוצה לילך לדרכו בשבת". והביאור הוא, שגוף הקניין נעשה לפני שבת והתירו כתיבת השטר בעלמא.

ט. ביאור שיטת המג"א

יש להבין מדוע הותרה כתיבת השטר בשבת ע"י העכו"ם אולם גוף הקניין אסור בשבת.

מבאר תוס' ר"ד שבגדר שבות רבנן יש שני גדרים: שבות דאית ביה מעשה, ושבות דלית ביה מעשה. וביאור הדברים, שבות דאית ביה מעשה כגון שישראל עושה מעשה איסור מדרבנן. שבות דלית ביה מעשה כגון אמירה לעכו"ם שיעשה את המעשה.

א"כ לצורך ארץ ישראל התרנו שבות דלית ביה מעשה כאשר העכו"ם עושה את המלאכה, אולם שבות דאית ביה מעשה לא הותר לצורך ארץ ישראל.

י. תירוץ האור זרוע

דעת האור זרוע שכתובת לשון אשורי איסורו מדאורייתא, אולם כתיבת שאר לשונות איסורו מדרבנן. ורבנן לא גזרו משום שבות דווקא בשבות דלית ביה מעשה כגון שיכתוב זאת העכו"ם (אע"פ שזה בכתב אשורי). אולם שבות דאית ביה מעשה כגון שיכתוב זאת ישראל בשאר לשונות (אע"פ שאיסורו מדרבנן) לא הותר לצורך ארץ ישראל.

יא. תרוץ נוסף לשיטת האור זרוע

כתב הרמ"א (סי' ש"ו סע' י"א) מותר לקנות בית בארץ ישראל מן העכו"ם ובלבד שיכתבו את השטר בכתב לעז ומשום ארץ ישראל לא גזור. א"כ דעת הרמ"א כשיטת האור זרוע שכתובת שאר לשונות איסורו מדרבנן.

אולם אם נדייק הרמ"א מצריך עוד תנאי נוסף והוא שכל מה שהותר לצורך ארץ ישראל הוא שבות דשבות. וביאור הדברים, היתר האמירה לעכו"ם בשבת שבות, וכתובת האותיות בשאר לשונות (לשיטת האור זרוע והרמ"א) הוא מדרבנן, לכן חז"ל התירו לחלל שבת רק במקום שבות דשבות.

עפ"ז ניתן לתרץ את האור זרוע, שכל ההיתר לחלל שבת לצורך ארץ ישראל התירו חז"ל שבות דשבות, ומשום כך הגמרא לא תרצה שהיהודי יכתוב בלעז כיון שהיו רק שבות, אבל כשהגוי כותב בשאר לשונות זהו שבות דשבות והותר.

ב. אם השווי של השדה היה מאה והלוקח קנה במאתיים, הגמרא רצתה לומר בה"א שמכיוון שהלוקח הוא כמו שליח של המצרן בקניית השדה הרי שהמצרן יכול לטעון לתיקוני שדרתיך ולא לעיוותי וישלם לו רק מאה. אך הגמרא חזרה בה ואמרה: "הכי אמרי נהרדעי משום דרב נחמן אין הונאה לקרקעות".

נשאלת השאלה – וכי רב נחמן צריך ללמד אותנו שאין הונאה לקרקעות? והרי זו משנה מפורשת כפי שכבר ראינו לעיל?

על כך עונה הבית יעקב אצלנו בכתובות, שהמשנה דיברה על כך שאין בקרקע דין הונאה ואם מכר אדם קרקע יותר משתות אין המקח חוזר, אך הונאה במציאות יש אלא שלא ניתן לעשות דין הונאה בכך. ומה שרב נחמן חידש זה שאין בהם הונאה כלל (כמו אדם שמתנה עם חברו שאין לו עליו הונאה שהגמרא במכות אומרת שבהחלט אין לו עליו הונאה).

אבל מנין חידש זאת רב נחמן?

הרא"ש בב"מ (קח:) מסביר את העניין כך: "דכיון דקנאה לעצמו (הלוקח) לא מצי למימר (המצרן) לתיקוני שדרתיך ולא לעיוותי שפעמים קונה אדם קרקע יותר מדמיו" – רואים מדברי הרא"ש שהסברא שאין הונאה לקרקעות היא משום שיש אנשים שמוכנים לשלם על קרקע מסוימת הרבה יותר משווייה וממילא בטלים דיני הונאה כיון שבמציאות הרבה אנשים מסכימים לכך. כמו כן, רואים שכל זה דווקא כשקונה לעצמו, אבל כשקונה לו שליח יש טענה של לתיקוני שדרתיך.

ראינו בגמרא בכתובות כי כאשר השליח טעה ומכר לשניים ובעל הבית אמר רק שימכור לאחד ולא אמר ולא לשניים רב נחמן פסק שהמקח קיים. אך במקרה שהשליח מכר בזול אנו אומרים שהמקח בטל. מה החילוק?

הפני יהושע עומד על החילוק ואומר שבמכר לשניים הטעות היא לא בגוף החפץ הנמכר אלא בשטרות (שלא רוצה לאפושי שטרי) ובמקרה כזה אנו אומרים שהמקח קיים עד שיפרש לו בעל הבית, מה שאין כן במכר בזול, שם הטעות היא בשווי של גוף החפץ הנמכר וכאן אומרים שזה מקח טעות.

נראה לי לומר שאותו דבר בקרקעות, היות והטעות היא בגוף החפץ הנמכר הרי שלמרות שאין הונאה לקרקעות, היות והדבר תלוי בדעת האדם הרי שהמשלח גילה בדעתו שבשבילו יש כאן הונאה, וממילא יוכל לטעון לתיקוני שדרתיך ולא לעיוותי, שהרי בשביל המשלח היה כאן שינוי בגוף החפץ והיה פה מקח טעות.³

³ כמו כן ע' תוס' בבא מציעא דף ג. ד"ה "ולא" על נקודה נוספת בנוגע לטענת לתיקוני שדרתיך ולא לעיוותי.

ה. גמרא בדף צט: אומרת: "פשיטא אמר לאחד ולא לשניים האמר ליה לאחד ולא לשניים" דהיינו, אם אדם אמר לשלוחו למכור בשבילו בית כור משדותיו לאדם אחד ולא לשניים והשליח מכר לשניים, הרי בעל הבית אמר לו במפורש לא למכור לשניים וממילא המקח בטל. "א"ל לאחד סתמא מאי?" של פירש ולא לשניים ומשמע שמקפיד¹ שלא ירבו השטרות שלו. רב הונא אמר לאחד ולא לשניים, רב חסדא ורבה בר רב הונא דאמרי תרוויהו לאחד ואפי' לשניים לאחד ואפי' למאה.

מספרת הגמרא: "איילע רב נחמן לסורא עול לדביה רב חסדא ורבר"ה אמרו ליה כהאי גוונא מאי? אמר להו: לאחד ואפי' לשניים, לאחד ואפי' למאה, אמרו ליה: אע"ג דטעה שליח? (מכר קרקע פחות משווייה) אמר להו: דטעה שליח לא קאמינא (ולכן אם טעה השליח במחיר הקרקע הרי יש מקח טעות²), אמרו ליה: והאמר מר אין הונאה לקרקעות (דהיינו ניתן למכור קרקעות אף ביותר משתות משוויים ואין בעיה של הונאה ולפי זה השליח לא טעה), עונה הגמ' "הני מילי היכא דטעה בעל הבית אבל טעה שליח אמר לי לתיקוני שדרתיך ולא לעזותי".

המשנה בב"מ (נו.) אומרת: "אלו דברים שאין להם הונאה העבדים והשטרות והקרקעות וההקדשות" ואומרת הגמרא שם בעמ' ב': "מנהני מילי? דתנו רבנן "וכי תמכרו ממכר מיד עמיתך או קנה מיד עמיתך" דבר הנקנה מיד ליד יצאו קרקעות שאינן מיטלטלין יצאו עבדים שהוקשו לקרקעות וכו'".

הגמרא בב"מ דף קח. מדברת על דינא דבר מצרא, אדם שמכר את שדהו לאדם שאינו שכן שלו, הרי שיכול השכן של המוכר ללכת ללוקח ולקנות ממנו את השדה בעל כורחו משום שיש לו עדיפות בקניית הקרקע מזה שגר רחוק, שהרי יכול לטעון שרוצה להרחיב את שדותיו וזה משתלם לו לעסקיו ולומדים זאת מהפסוק "ועשית הישר והטוב בעיני ה'". ואומר שם רש"י: "דבר שאי אתה נחסר כ"כ שתמצא קרקעות במקום אחר ולא תטריח את בן המצר להיות נכסיו חלוקים" הגמרא דנה לגבי הסכום שהמצרן (השכן) צריך לשלם ללוקח במקרים הבאים:

א. אם השווי האמיתי של הקרקע היה מאתיים והלוקח קנה את הקרקע במאה, הגמרא אומרת שאם בעל השדה היה מוכן למכור לכולם במאה ולא דווקא ללוקח זה, הרי שהמצרן משלם מאה ללוקח ומקבל את השדה.

¹ רש"י, אך עיין תוס' ד"ה אמר פירושים אחרים של ר"ת, ר"ח ורבו של התוס'.

² כך משמע מדברי רש"י, אולם הבית יעקב מסביר את מהלך הגמ' קצת אחרת ואומר שהגמ' מסתפקת האם כשטעה השליח במחיר המקח קיים אלא שצריך להחזיר ההפסד למשלח, או שהמקח בטל לגמרי והקונה צריך להחזיר את הקרקע ולקבל את הסכום ששילם? ומה שאמרו רב הונא ורבר"ה לרב נחמן "והאמר מר אין הונאה לקרקעות" ולכאורה המקח צריך להיות קיים ורק שהשליח צריך להחזיר את ההפסד, ורב נחמן ענה להם שלא אומרים אין הונאה לקרקעות איפה שקנה השליח שהרי המשלח גילה בדעתו שאינו רוצה לקנות במחיר כ"כ יקר וששבילו זה מקח טעות.

מזל טוב
לאביתר בן (ה'), לנישואיו

בחלק הקודם, הבאנו את דברי מרן הרב זצ"ל ("עין איה" ברכות פ"ו פסקה מה') ביחס לחוש האסטטיקה. הרב מסביר, שביסודה- האסטטיקה היא דבר טוב ואדם שמוגל לראות יופי חומרי, בסופו של דבר יהיה מסוגל להראות גם יופי רוחני (ועל דרך זו באר את מאמר חז"ל, "דירה נאה אשה נאה וכלים נאים הם מרחיבים דעתו של אדם"). אך כל זה טוב ויפה עד שהאדם נתקל בגדול שבאויביו- היצר הרע.

ממשיך הרב ואומר:

והנה למרות כל השבח שיש ביסוד היופי, בכל זאת ע"פ הרוב יאלץ ההכרח לדחותו, בפרט בימי הבחורות, מפני ההפסד המוסרי שעלול לבא לרגליו. כדמצינו באותו נזיר שבא מן הדרום, יפה עינים וטוב ראי וקווצותיו סדורות לו תלתלים, ובכ"ז ראה להשחית שערו הנאה מפני שפחו עליו יצרו, ושמעון הצדיק נשקו על ראשו ואמר כמוך ירבו נזירי נזירות בישראל¹.

מכיוון שבעולם, כאשר הולכים אחרי היופי קרוב לודאי שנמשך אחר היופי החיצוני, הגופני, שלא רק שלא יכניס את האדם אל הקודש אלא ירחיק אותו, לכן, אנחנו חייבים, באופן מלאכותי, לדחות את חוש היופי לחלוטין, כדי לשמור על עצמנו מבחינה רוחנית. בכל שנות הגלות מקומו של הגוף נדחק הצידה. נמנענו מאומנות ומאסטטיות מפני שזה חושף אותנו ליופי ופחדנו שהיופי יקלקל אותנו. הדעה הרווחת היתה שאנחנו מסתכלים על התוכן ולא על היופי החיצוני. היופי אף פעם לא תפס אצלינו מקום מרכזי. אך בתרבויות שאנחנו מדברים עליהם, היופי הוא הנושא המרכזי- תיאטרון, אומנות וכד'. אנחנו לא היינו בתחום הזה בגלל הסכנות שבו.

אמנם אם שהדרך הוא דרך משובח לדחות את היופי שאינו כ"א טוב חיצוני מפני הפסד עקרי, אבל כל זמן שיאלץ ההכרח לשחת איזה דבר טוב ויקר אין זו מציאות שלימה.

בסופו של דבר הדרך הווי אינה מצד האמת! אמנם, זו המציאות, ושווה לשלם מחיר בתחום התרבותי ולא בתחום האמוני. אבל צריך לדעת שחוסר העיסוק בתחומים אלו הוא בגלל קטנותנו. לכן נוצר המצב הזה, שלא הכניסו עיסוק במקצועות חול כדי לא להמשך אחריהם. והמעלה היותר עליונה היא שיהי' השכל שלם כ"כ וכוחות המוסר כ"כ חזקים, עד שיפונק גם רגש היופי בכל צבעיו ופרטיו, והם עוד יוסיפו הוד והדר לשלימות האמיתית של המוסר הטוב

¹ אע"פ ששמעון הצדיק היה נגד נזירי נזירות.

וקדושת ההנהגה ודעת אלהים ביראת ד' ואהבתו. אם נדלג אחורה יותר בזמן, נראה שבאמת היופי היה גורם שהתייחסו אליו. 'מלך ביופיו תחזינה עיניך', הגמ' בסנהדרין אומרת שמלך מסתפר בכל יום, כדי שיהיה יפה! מלך חייב להיות יפה! גם בכה"ג כתוב- 'לכבוד ולתפארת'. כאשר היופי מופיע בקודש, הוא מעצים את הקודש! אבל בשביל זה צריך להיות עמוק בתוך הקודש. אך בחורי ישראל, החושים שלהם לא מאוזנים.

ותחת שבזמן הזה שעוד לא בא העולם לשכלולו ולפתח חטאת רובין,

אנחנו לא יכולים לחיות בתיאוריה, לפי העתיד לבוא, אלא אנחנו חייבים להתייחס למציאות שלנו שבה "לפתח חטאת רובין"- כאשר יוצאים אל החול, אזי החטא אורב לאדם, אי אפשר כמעט להמציא בחור בישראל שלא טעם טעם חטא, כי אם שמהרס ופורץ פריצות בחוקי הנימוסים המיוסדים מטעם היופי ומבטלם,

אם נחפש היום בחור שלא טעם טעם חטא- זה רק אחד שמחק את העוה"ז מחייו וכינס את עצמו בתוך הקודש בלי לפזול כלל החוצה! שם אולי נמצא בחור שלא טעם טעם חטא! כיוון שאי אפשר להיחשף לחיים החיצוניים בלי ליפול במידה כלשהיא. אמנם לאדם מבוגר הנפילה פחות ודאית, כיוון שכוחות הנפש שלו כבר מאוזנים, אבל גם זה לא בטוח. כל שכן שבחור, עם כל התהפוכות הפנימיות שלו, שודאי שאם יבוא במגע עם החיצוניות- יחטא.

ואם רואה יצה"ר אדם שמסלסל בשעריו אומר 'דידי הוא'. שצריכין למעט היופי והריח הטוב, וגנאי לת"ח שיצא מבושם לשוק, והכל הוא מפני שליטת היצה"ר והמדות הרעות שאי אפשר לקבל רוב טובה. ע"כ מחלישים באופן מלאכותי ג"כ כוחות טובים שאינם עיקריים כ"כ כדי להציל העיקר. ומזדמן לפעמים שהמראה החיצוני של אדם נעלה במוסרו ויראת ד' עושה מחוץ רושם בלתי מרהיב את הנפש לפעמים רואים איזה אדם מוסרי מאוד והמראה החיצוני שלו לא מרהיב עין, ואינו יוצר אצל המסתכל תחושות של התפעלות- מפני שהמציאות שלנו לא מאפשרת למוסר ויראת ה' ללכת יד ביד עם היופי והאסטטיקה. עד כאן הרב דיבר על המצב בהווה. בחלק הבא אי"ה, נביא את דברי הרב גם ביחס לעתיד ונראה שהיחס שלנו לכלי התרבות הזרים תלוי ג"כ במהלך הכללי של העולם.

השאלה מצוות תלמוד תורה

הרב בן-ציון אלגזי שליט"א

השבותות ניתן לשלוח תשובות לתיבת הדוא"ל: eshckolot@gmail.com

שאלה: השאגת אריה כותב שנשים פטורות מ"ע של זכירת יציאת מצריים מפני שהזמן גרמא, שמצוות זכירה של יום ומצוות זכירה של לילה הם שתי מצוות נפרדות, וכל אחת הזמן גרמא. וקשה, דא"כ גם מצוות תלמוד תורה של יום ומצוות תלמוד תורה של לילה הם שתי מצוות נפרדות, וא"כ הוי זמן גרמא, ומדוע צריך לימוד מיוחד שנשים פטורות מלמוד תורה, תיפוק ליה דהוי מ"ע שהזמן גרמא?

התשובה תפורסם בעו"ה בגליון הבא

תשובה לשאלה הקודמת: שאלנו, מה טעם הסוברים שאין יוצאים ידי חובת ספירת העומר בשומע כעונה. ונראה לומר שספירת העומר שונה משאר המצוות התלויות בדיבור מפני שלא מספיק דיבור בלבד, אלא צריך גם שתהיה ספירה. שהרי עניינה של ספירת העומר הוא הצפייה לקראת מתן תורה, כמו שכותב החינוך, ולכן יש דין "וספרתם לכם" שכל אחד יספור בפני עצמו ולא יצא ידי חובה מספירתו של חברו.

שבת שלום